

Adroddiad i: Y Pwyllgor Safonau

Dyddiad y Cyfarfod: 22 Chwefror 2013

Awdur yr Adroddiad: Y Swyddog Monitro

Teitl: Fframwaith Moesegol Llywodraeth Leol

1. PWRPAS YR ADRODDIAD

1.1 Hysbysu'r Aelodau am gynnwys llythyr oddi wrth y Gweinidog Llywodraeth Leol a Chymunedau ynghylch y newidiadau i'r fframwaith foesegol a gofyn am sylwadau'r Aelodau ynghylch rhai o'r cynigion.

2 CEFNDIR

2.1 Mae'r Gweinidog Llywodraeth Leol a Chymunedau wedi ysgrifennu at bob awdurdod lleol ynghylch newidiadau i rai agweddau o fframwaith foesegol llywodraeth leol yng Nghymru. Mae'r llythyr ynghlwm fel Atodiad 1 i'r adroddiad hwn.

2.2 Yn ei lythyr mae'r Gweinidog yn cyfeirio at y materion canlynol:

- a) datrys mân gwynion yn lleol ynghylch ymddygiad aelodau;
- b) terfyn gwirfoddol ar indemniadau a roddir i aelodau;
- c) dileu paragraff 10(2)(b) y Côt Ymddygiad;
- d) effaith dyfarniad Calver;
- e) cwynion blinderus, maleisus neu wamal o dan y Côt Ymddygiad;
- f) y defnydd o gyfryngau cymdeithasol gan aelodau;
- g) cyhoeddi diddordebau aelodau ar lein.

2.3 Atebion Lleol

Mae'r Ombwdsmon wedi gwneud yn glir ei fod yn dymuno gweld gweithdrefnau datrys lleol wedi'u sefydlu ledled Cymru er mwyn cyflynu'r broses o ymdrin â mân gwynion gan aelodau yn erbyn aelodau eraill. Y pryder yw y byddai gofyn i swyddfa'r Ombwdsmon ymdrin â'r holl gwynion yn arwain at oedi a fyddai'n gwaethygu'r sefyllfa rhwng aelodau os gellir datrys yn gyflym a syml yn lleol.

Ymhellach, bydd oedi difrifol i ymchwiliad i faterion mwy difrifol os bydd yn rhaid cyfeirio'r holl gwynion at yr Ombwdsmon.

- 2.4 Mae nifer o awdurdodau yng Nghymru yn bryderus nad yw datrys yn lleol yn briodol ac y byddai hyder y cyhoedd a'r aelodau yn y broses o ymdrin â chwynion yn cael ei danseilio os gwelir fod cwynion yn cael eu trin yn fewnol a heb eu harchwilio'n allanol ac yn annibynnol. Un cymhlethdod arall yw bod y Côt yn gofyn i aelodau hysbysu'r Ombwdsmon os bydd y Côt yn cael ei dorri, yn wir mae peidio â gwneud hynny ynddo'i hunan yn torri'r Côt. Mae'r Gweinidog yn bwriadu dileu hynny o'r Côt, er yn ymarferol mae'r Ombwdsmon eisoes wedi dangos na fyddai'n ystyried y byddai peidio â'i hysbysu yn torri'r Côt pe byddai'r pryder eisoes wedi'i gyfeirio i'w ddatrys yn lleol.
- 2.5 Mae'r Cyngor hwn wedi mabwysiadu dull o ddatrys yn lleol gwynion sy'n cael eu gwneud gan un aelod yn erbyn aelod arall ynghylch materion cymharol ddibwys, neu, fel eu gelwir, rhai lefel is-drothwy, hynny yw, cwynion y mae'r Ombwdsmon yn annhebyg o ymchwilio iddyn nhw.

2.6 Terfyn Gwirfoddol ar Indemniadau

O dan y Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Indemniadau Aelodau a Swyddogion) (Cymru) 2006, mae gan awdurdodau lleol hawl, ond nid oes raid, ddarparu indemniad i aelodau mewn perthynas â chostau cyfreithiol amddiffyn unrhyw achosion sy'n cael eu dwyn yn eu herbyn, sy'n codi o'u dyletswyddau neu eu gwaith fel aelodau. Mae hynny'n cynnwys y pŵer i roi indemniad i aelodau mewn perthynas â chostau o amddiffyn eu hunain yn erbyn honiadau o dorri'r côd ymddygiad. Mae'r Gorchymyn yn darparu ymhellach, os ceir aelod yn euog, neu os yw'n cyfaddef ei fod wedi torri'r Côt Ymddygiad, a'i fod ef neu hi yn cael cosb ddisgyblaeth o ganlyniad, yna bydd yn rhaid i'r aelod ad-dalu costau amddiffyn yr achos.

- 2.7 Mae peth pryder wedi codi ynghylch lefel yr indemniadau y mae rhai aelodau wedi'u derbyn mewn perthynas ag achosion o flaen y Pwyllgorau Safonau a'r Panelu Dyfarnu. Mae'r Ombwdsmon wedi mynegi'r farn y byddai'n barod i gytuno i derfyn gwirfoddol ar gostau cyfreithiol mewn materion o'r fath. Byddai hefyd yn cytuno na fyddai'n gwario mwy ar gostau cyfreithiol unrhyw achos unigol na'r terfyn a gytunwyd. I ddechrau awgrymodd yr Ombwdsmon £10,000. Yn dilyn, ar ôl ymgynghori ymhellach gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac eraill, awgrymwyd ffigwr o £20,000.

2.8 Nid yw'r bwriad hwn yn gosod unrhyw gyfrifoldeb ar awdurdod i ddarparu indemniad, dim ond yn cadarnhau, os yw indemniad felly'n cael ei ddarparu, na ddylai fod yn fwy na £20,000.

2.9 Y ffordd y gall aelod ofyn am indemniad yn Sir Ddinbych yw trwy gyflwyno cais i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol. Mae gan y Pwyllgor awdurdod dirprwyedig i ystyried a ddylid rhoi indemniad ai peidio, ac os dylid, hyd at ba swm. Gofynnir i'r Aelodau ystyried a ddylid cyfyngu ar hynny ymhellach a gosod terfyn o £20,000 ar unrhyw indemniad.

2.10 Paragraff 10(2)(b) Côd Ymddygiad

Mae'r paragraff hwn o'r Côt yn darparu fod yn rhaid i aelodau eu hunain ystyried a oes ganddynt diddordeb personol mewn unrhyw fater lle y gallai aelod o'r cyhoedd feddwl, yn rhesymol, y byddai gwrthdaro'n codi rhwng eu rôl mewn cymryd penderfyniad, ar y busnes hwnnw, ar ran yr awdurdod yn ei gyfanrwydd a'u rôl mewn cynrychioli diddordebau etholwyr yn eu wardiau neu eu rhanbarthau etholiadol. Mae'r rhan hwn o'r côd wedi ennyn cryn drafodaeth. Mae Swyddogion Monitro wedi mynegi pryder yn gyson y gallai dehongli'r paragraff yn llythrennol arwain at ganlyniadau anfwriadol. Byddai'n rhaid i aelod, yn eistedd mewn Cyngor llawn, ac yn bwriadu pleidleisio ar fater ynghylch yr awdurdod yn ei gyfanrwydd a'r mater hwnnw'n gwrthdaro gyda diddordebau'i etholwyr, ddatgan diddordeb a allai, mewn rhai amgylchiadau, ystyried fod hynny'n niweidiol ac yn ei eithrio o'r cyfarfod. Mae hynny i'w weld yn groes i swyddogaeth aelod o gynrychioli diddordebau'i etholwyr.

2.11 Mae Swyddogion Llywodraeth Cymru wedi nodi o'r blaen mai bwriad y paragraff hwn oedd er mwyn gallu ymdrin â sefyllfaoedd pan fyddai aelodau unigol yn cymryd penderfyniadau dirprwyedig ar eu pen eu hunain. Fodd bynnag, nid yw'r iaith erioed wedi'i newid i ddangos hyn yn glir. Erbyn hyn, mae'r Gweinidog yn cynnig dileu'r paragraff yn llwyr ar y sail fod y Côt yn dal i ofyn i aelodau gymryd penderfyniadau'n wrthrychol.

2.12 Dyfarniad Calver

Mae'r Pwyllgor wedi derbyn adroddiad yn ddiweddar ar ganfyddiadau'r Uchel Lys yn yr achos yma. Mae'r Gweinidog wedi gofyn i swyddogion ystyried a oes angen diwygio'r Côt ai peidio, yng ngoleuni'r dyfarniad hwn.

2.13 Cwynion blinderus, maleisis neu wamal

Mae'r Ombwdsmon wedi mynegi pryder ei fod, yn ddiweddar, yn derbyn nifer fawr o gwynion o'r fath a'u bod yn tagu'r broses o ymdrin â chwynion sy'n haeddu mwy

o sylw. Mae'r Gweinidog wedi gofyn i hyn cael rhywfaint o flaenoriaeth mewn hyfforddiant ar y Côt yn y dyfodol. Mae hwn yn bwnc sy'n cael ei gynnwys mewn hyfforddiant sy'n cael ei roi i aelodau Cynghorau Sir a Chymuned Sir Ddinbych.

2.14 Cyfryngau Cymdeithasol

Mae'r llawer mwy o aelodau etholedig yn defnyddio cyfryngau cymdeithasol yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Cafwyd nifer o achosion o aelodau'n torri'r Côt wrth ddefnyddio cyfryngau cymdeithasol. Yn ei ganllawiau diweddaraf, mae'r Ombwdsmon yn awyddus i dynnu sylw at beryglon ddefnyddio cyfryngau cymdeithasol. Cyfeirir at y cyfryngau cymdeithasol mewn sawl rhan o'r canllawiau. Mae hon yn thema sy'n cael ei phwysleisio yn yr hyfforddiant a roir yn Sir Ddinbych.

2.15 Cofrestr o Ddiddordebau

Mae Deddf Llywodraeth Leol yn darparu yn Adran 81 fod yn rhaid i awdurdod lleol gadw cofrestr o ddiddordebau aelodau a bod yn rhaid i'r gofrestr honno fod ar gael i'w harchwilio gan aelodau'r cyhoedd ar adegau rhesymol. Mae'r Gweinidog yn awyddus ei gwneud hyd yn oed yn haws i'r cyhoedd ei gweld trwy roi manylion diddordebau'r aelodau ar gael ar lein trwy wefannau'r Cyngor. Mae'r Gweinidog wedi gofyn am sylwadau ynghylch hyn cyn iddo benderfynu a ddylid diwygio Mesur Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) sy'n cael ei ystyried gan y Cynulliad Cenedlaethol ar hyn o bryd.

3 ARGYMHELLION

3.1 Fod Aelodau'n nodi cynnwys yr adroddiad.

3.2 Fod yr Aelodau'n ystyried ymateb y Pwyllgor i lythyr y Gweinidog.